

Nina Vaskunlahti ja Anna-Liisa Sundquist

Naiset Reachin takana

■ Kemikaaliasetus Reachista saavutettua kompromissia pidetään yhtenä Suomen EU-puheenjohtajuuskauden merkittävimmistä saavutuksista. Sovun syntymiseen vaadittiin tuhansien tuntien uurastus, kymmeniä tiukkoja neuvotteluja ja kaksi suomalaista naista, suurlähettiläs Nina Vaskunlahti ja asiantuntija Anna-Liisa Sundquist.

Teija Horppu

Ulkoasiainministeriö

”Neuvotteluissa pitää aina vähän katsoa, kuinka käy. Tässä tunsin, että pystyn pelaamaan uhkapeliä”, suurlähettiläs Nina Vaskunlahti kuvailee Reach-sovun syntyä edeltänyttä tiukkaa neuvottelurupeamaa.

”Vastassa oli kaksi niin kovaa suomalaista naista, että sellaista en ole tavannut 18 vuoteen.”

Sanat ovat EU-parlamentin ympäristövaliokunnan puheenjohtajan **Karl-Heinz Florenzin**, ja ne lausuttiin perjantaina 1.12.2006 kansainvälisessä lehdistötilaisuudessa Brysselissä. Edellisenä iltana kello 23.20 kuudennessa kolmikantaneuvottelussa eli trilogissa oli saavutettu neuvoston, komission ja parlamentin yhteisymmärrys EU:n kemikaaliasetuksesta Reachistä.

Suurlähettiläs **Nina Vaskunlahden** ja asiantuntijana toimineen neuvottelevan virkamiehen **Anna-Liisa Sundquistin** oli omankin arvionsa mukaan pitänyt vetää neuvottelussa jyrkkää linjaa, jotta ratkaisu saatiin syntymään. Naisten tiukkuus ei jäänyt huomaamatta muilta neuvottelijoilta.

Alkujaan Reachin käsittelyyn varattiin kolme trilogia, mikä sekin olisi ollut paljon. Kolme neuvottelua ei kuitenkaan riittänyt, vaan trilogia tarvittiin peräti kuusi. Kompromissi Reachistä syntyi viime hetkillä, jotta asetus ehti toiseen lukemiseensa EU-parlamentin joulukuun täysistuntoon.

”Saatoin todeta, että valtuuteni riittävät tähän ja tähän ja ellei kelpaa, teen kyllä selväksi, että Reach kaatui parlamentin vastustukseen.”

Suurlähettiläs
Nina Vaskunlahti

Nina Vaskunlahti

- VTM 1983 Turun yliopisto.
- Ulkoasiainministeriön palvelukseen tammi-kuussa 1984.
- Työskennellyt mm. ulkoasiainministeriön lähialueyhteistyöyksikön ja Venäjä-yksikön päällikkönä, Suomen suurlähetystöissä Mexico DC:ssä, Canberrassa ja Moskovassa sekä taloudellisena neuvonantajana Bosnia-Hertsegovinan jälleenrakennustoimistossa Sarajevossa.
- Vahva Eurooppa-kokemus: 1989–1990 ulkoasiainsihteerinä, Suomen edustusto Euroopan yhteisöihin; 1991–1992 kansallinen asiantuntija, Euroopan komission ulkosuhdepääosasto; 1997–2000 lähetystöneuvos, Suomen pysyvä edustusto Euroopan unionissa (Itä-Eurooppa-, Keski-Aasia- ja Keski-Eurooppa-työryhmät).
- Syyskuusta 2004 lähtien pysyvän edustajan sijainen, suurlähettiläs, Suomen pysyvä edustusto Euroopan unionissa

Anna-Liisa Sundquist

- DI 1976 Teknillinen korkeakoulu, kemian tekniikan osasto.
- Useita vuosia työsuojeluhallituksessa mm. kemikaaleja koskevan lainsäädännön valmistelua ja toimeenpanoa koskevilla tehtävillä.
- Vuodesta 1994 neuvotteleva virkamies ensin työministeriössä, sitten sosiaali- ja terveysministeriössä; vuodesta 2004 tuoteturvallisuusryhmän päällikkö sosiaali- ja terveysministeriön työsuojeluosastolla.
- Vuosina 1995–1998 kansallinen asiantuntija Euroopan komissiossa Brysselissä.
- Vuodesta 2003 EU-ministerineuvoston Reach-ad-hoc-työryhmän jäsen. Kesä–joulukuussa 2006 vastuuvirkamies Reach-asetuksen toisen lukemisen läpiviennissä.
- Useita kansainvälisiä kemikaalien luokitukseen ja harmonisointiin liittyviä tehtäviä mm. IOMC:ssä (Interorganisation Program for Sound Management of Chemicals), OECD:ssä ja YK:ssa.

”Nelituntisen kokouksen aikana jouduimme kolme kertaa laittamaan konservatiivit ulos neuvottelemaan esityksestämme oman taustaryhmänsä kanssa.”

Neuvotteleva virkamies
Anna-Liisa Sundquist

Asiantuntijana toiminut Anna-Liisa Sundquist kertoo ensimmäisen todella vaikean vaiheen koittaneen lokakuussa, kun kävi selväksi, että korvaavuusperiaatteesta joudutaan neuvottelemaan. ”Jotkut jäsenmaat kieltäytyivät ensin edes keskustelemasta asiasta.”

Sosiaali- ja terveysministeriö

”Minun oli oikeastaan aika helppoa olla kova, koska minulla oli neuvoston tuki takanani. Saatoin todeta, että valtuuteni riittävät tähän ja tähän ja ellei tämä kelpaa, teen kyllä selväksi, että Reach kaatui parlamentin vastustukseen”, Nina Vaskunlahti kertoo.

”Näissä neuvotteluissa pitää aina vähän katsoa, kuinka käy. Tässä tunsin, että pystyn pelaamaan uhkapeliä.”

Karl-Heinz Florenzin lausunnosta päätellen uhkapeli onnistui niin hyvin, että mies tuskin enää erehtyy kutsumaan suurlähettiläs Vaskunlahtea ”kleine Frau Vaskunlahdeksi”, kuten hänen tiedetään tuttavuuden alkuajoina tehneen – tosin vain kerran.

EU:n historian lobatuin lakihanke

Ennen kuin yhteisymmärrys Reachin sisällöstä syntyi, Nina Vaskunlahden ja Anna-Liisa Sundquistin oli pitänyt tehdä töitä hartiavoimin. Prosessin loppuvaiheessa päivät venyivät yli 12-tuntisiksi, ja niitä ryydittiin sukkulointi Brysselin ja Strasbourgin välillä.

Työnjako oli selvä: Vaskunlahti veti neuvottelut, koska se kuuluu hänen virkatehtäviinsä ja hänellä on sen alueen vahva rutiini. Sundquistilla taas kemian diplomi-insinöörinä ja kemikaaliasioiden tuntijana oli tärkeä

substanssiosaaminen, joten hän teki taustatyötä. Taktiikkana oli edetä hitaasti hivuttaen, eikä siitä lipsuttu. Välillä mietittiin, mihin seuraavaksi olisi viisainta jatkaa.

”Täkaläiseen neuvottelutapaan ei ole helpo päästä sisälle. Minua helpotti suuresti se, että olen Brysselissä jo kolmatta kertaa ja tunnen täkäläiset instituutiot ja niiden toimintatavat”, Vaskunlahti arvioi.

Jo prosessin alussa oli nähtävissä, että Reach kiinnostaisi monia tahoja ja että yritykset vaikuttaa lopputulokseen olisivat vahvoja. Suotta ei Reachin ole sanottu olleen paitsi EU-historian laajin ja vaikein myös lobatuin lainsäädäntöhanke.

Viime kesänä Anna-Liisa Sundquist kuunteli eri eturyhmien näkemyksiä tavoitteenaan selvittää, millaista kuvaa hankkeesta haluttiin luoda. Syksyn tullen lobbauksen tahti vain kiihtyi. Puhelin soi, sähköposti lauloi ja puheille pyrkijöitä riitti. Sundquistin linjana oli ottaa lobbaajat vastaan, mikäli vierailu sopi hänen aikatauluunsa.

”Loppumetreillä tosin ei ollut aikaa kuunnella ketään”, hän huomauttaa. Aktiivisimmien näkemyksiään esittelivät teollisuus ja kansalaisjärjestöt, erityisesti ympäristöjärjestöt Greenpeace ja WWF.

”Aika tasapaksua se oli”, Sundquist luonnehtii mielipidevaikuttajien kohteena olemista. ”Teollisuuden edustajat halusivat

poikkeuksia joistain kohdista ja perustelivat kantojaan omasta näkökulmastaan. Tämä on aivan luonnollista, koska jokainen haluaa varjella omaa etuaan.”

Lobbareiden kuunteleminen ei tietenkään ollut Sundquistin tärkein tehtävä. Varsinaisen työ koostui tapaamisista ja neuvotteluista parlamentin eri ryhmien edustajien kanssa sen varmistamiseksi, että Reach-esityksen taakse saadaan riittävä määrä edustajia. Samalla piti pitää huolta siitä, että jäsenmaat pysyivät puheenjohtajamaan takana ja olivat tietoisia tapahtumien kulusta. Kesäkuun loppuun ja lokakuun puolivälin välisenä aikana Sundquist johti puhetta kymmenessä neuvoston työryhmän kokouksessa, joissa käsiteltiin jäsenmaiden kantoja parlamentissa vireillä olleisiin muutosesityksiin.

Neuvoston työryhmä lopetti toimintansa 13.10.2006, jolloin Reachin käsittely siirtyi poliittiselle tasolle Coreper I:een. Reach-pakettia käsiteltiin 15 Coreperin kokouksessa. Kokousten puheenjohtajana toimi Vaskunlahti ja Reachin osalta asiantuntijana Anna-Liisa Sundquist. Coreperissa valmisteltiin puheenjohtajamaa Suomelle jäsenmaiden neuvottelumandaattia trilogissa ja selostettiin jäsenmaille jo saavutettuja neuvottelutuloksia. Lopullinen mandaatti syntyi Coreperin kokouksessa keskiviikkona 29.11.2006.

▶▶▶

Euroopan unionin neuvosto

Korvaavuudesta vääntöä viime metreille

Neuvotteluiden edetessä vaikeimmaksi poliittiseksi kysymykseksi nousi substituutio eli kysymys siitä, pitääkö haitallinen aine korvata haitattomammalla aina kun sellainen on olemassa. Korvaavuusperiaate oli tärkeä parlamentille ja yksi harvoista olennaisista muutoksista, jotka sovuun aikaansaamiseksi tehtiin jäsenmaiden aiemmin hyväksymään Reach-tekstiin.

Substituution esittely parlamentille, tuensaaminen suhteellisen maltilliselle ratkaisulle ja konservatiivien saaminen sen taakse olivat se kriittinen asiakokonaisuus, jossa Nina Vaskunlahti arvioi hänen ja Anna-Liisa Sundquistin ratkaisseen Reachin syntyminen.

Tilanteen haasteellisuus tiedettiin koko ajan.

”Prosessin ensimmäinen todella vaikea

”Vastassa oli kaksi niin kovaa suomalaista naista, että sellaista en ole tavannut 18 vuoteen.”

Ympäristövaliokunnan puheenjohtaja Karl-Heinz Florenz

vaihe oli lokakuun alun jälkeen, kun jouduimme toteamaan, ettei jäsenmaiden yhteisestä kannasta voida pitää kiinni ja että substituutiosta joudutaan neuvottelemaan. Jotkut jäsenmaat kieltäytyivät ensin edes keskustelemasta asiasta”, Sundquist kertoo.

Toinen vaikea vaihe oli vastassa, kun EU-parlamentissa ei alkanut löytyä yhteistä linjaa edes eri ryhmien sisällä. Suurimmat hankaludet aiheutti konservatiiviryhmä, joka ei itsekään tuntunut tietävän, mitä haluaa. Ryh-

Nina Vaskunlahti teki kauppa- ja teollisuusministeri Mauri Pekkarisen kanssa tiivistä yhteistyötä Reach-asetuksen läpiviemiseksi. Pekkarinen edusti EU:n ministerineuvostoa parlamentin joulukuuisessa täysistunnossa.

män yksittäisten jäsenten näkemykset poikkesivat toisistaan hyvinkin paljon.

Ratkaisivat hetket elettiin kuudennessa trilogissa torstai-iltana 30.11.2006. Tuolloin substituutiosta löytyi yhteisymmärrys sosialistien, konservatiivien ja lopulta keskiryhmienkin kanssa, mutta konservatiivit yrittivät vielä sekoittaa pakkaa muissa asioissa. Konservatiiviryhmä oli pystynyt kokoamaan rivejään ja esitti vaatimuksia, joihin neuvottelussa ei voitu suostua. Suomalaiset neuvottelijat panivat kovaa kovaa vastaan.

”Teimme nopeasti oman vastaehdotuksemme. Nelituntisen kokouksen aikana jouduimme kolme kertaa laittamaan konservatiivit ulos neuvottelemaan esityksestäme oman taustaryhmänsä kanssa”, Sundquist kuvailee neuvottelun kulkua.

Taktiikka toimi. Konservatiivit taipuivat.

Lopullisessa muodossaan kemikaaliasetus edellyttää, että haettaessa lupaa vaarallisimmille aineille hakijan on annettava selvitys siitä, onko kyseinen aine korvattavissa vähemmän vaarallisella aineella. Jos sellainen on olemassa, hakijan on esitettävä suunnitelma sen käyttöön siirtymisestä.

Luvan hakijan on arvioitava, mikä on sopiva korvaava aine. Korvaavan aineen on oltava turvallisempi ja sekä teknisesti että taloudellisesti sopiva. Toisin sanoen aineen on sovelluttava käyttötarkoitukseensa, ja sen käytön on oltava taloudellisesti kannattavaa. Korvaavan aineen on myös oltava tutkittu aine.

”Turvallisuus on tärkeä asia, mutta sen arvioiminen on vaikeaa” Anna-Liisa Sundquist pohtii. ”Kumpi aine on vaarallisempaa, räjähtävä vai syöpää aiheuttava?”

Lopputulokset poikkeaa vain vähän kesäkuun esityksestä

Miksi sopu Reachistä oli niin tuskallisen vaikea saavuttaa?

”Kyse oli kompromissin hakemisesta, koska EU-parlamentti halusi lopputulokseen oman sormenjälkensä”, tiivistää sosiaali- ja terveysministeriön terveysosaston neuvotteleva virkamies **Juha Pyötsiä**.

”Suomelle yksittäiset sisältökysymykset eivät olleet erityisen tärkeitä, vaan se, että ratkaisu saadaan aikaiseksi. Vasta Reach varmistaa kemikaaliviraston tuleminen Suomeen.”

Jäsenmaat olivat saavuttaneet Reachin koskevan yhteisymmärryksen jo joulukuussa 2005, ja neuvoston ja komission yhteinen kanta oli valmistunut kesäkuun lopulla 2006.

Kolme keskeistä foorumia

NEUVOSTONTYÖRYHMÄ. EU:n jäsenvaltioiden asiantuntijoista koostuva ryhmä, johon kuuluu kustakin jäsenmaasta 2–3 henkilöä. Puhetta työryhmässä johti viime syyskuutena EU:n puheenjohtajanaan Suomen edustajana neuvotteleva virkamies Anna-Liisa Sundquist, ja Suomea edusti työryhmässä sosiaali- ja terveysministeriön neuvotteleva virkamies Juha Pyötsiä. Suomen Reach-tiimiin kuului kokouksissa seitsemän henkilöä.

COREPER. Jäsenmaiden pysyvien edustajien eli EU-suurlähettiläiden muodostama komitea. Coreperissa EU:n puheenjohtajamaata edustaa kolme henkilöä, muista jäsenmaista on yksi edustaja kustakin. Coreperia on kaksi, joista Reachin käsittely kuului Coreper I:lle. Syyskauden ajan Coreper I:n puheenjohtajana toimi suurlähettiläs Nina Vaskunlahti. Reach-pakettiin kuuluvissa kysymyksissä puheenjohtajan avustajana ja asiantuntijana toimi neuvotteleva virkamies Anna-Liisa Sundquist.

TRIOLOGI. Euroopan unionin neuvoston, parlamentin ja komission kolmikantaneuvottelu. Neuvostoa trilogissa edustaa kulloinkin puheenjohtajamaa, joka käyttää puheenvuorot kaikkien jäsenmaiden puolesta. Jäsenmaita eli neuvostoa kokouksissa edustivat Nina Vaskunlahti ja Anna-Liisa Sundquist. Trilogin puheenjohtajana toimi Euroopan parlamentin ympäristövaliokunnan puheenjohtaja Karl-Heinz Florenz (kons.) apunaan parlamentin raportointia Guido Sacconi (sos.). Muista parlamenttiryhmistä paikalla olivat ns. varjoedustajat, joilla ei ollut neuvottelussa äänivaltaa. Komissio toimii trilogissa neuvonantajana ja ratkaisun edistäjänä.

Lokakuussa 2006 parlamentin ympäristövaliokunnan käsittelyssä äänestettiin kuitenkin peräti 358 muutosehdotuksesta, joista 172 hyväksyttiin.

Läpimenneitä muutosehdotuksia oli niin paljon, että puheenjohtajamaa Suomi tarjosi parlamentille ainoana mahdollisuutena pakettiratkaisua, johon oli valittu parlamentille tärkeitä asioita. Suurinta osaa pakettiratkaisun sisällöstä Anna-Liisa Sundquist pitää hyvinä selvennyksinä neuvoston kesäkuussa hyväksymään tekstiin.

”Hyväksytty Reach eroaa neuvoston kesäkuussa hyväksymästä tekstistä vain vähän. Tärkeimmät muutokset koskevat lupamenetelyä ja substituutiota”, hän tiivistää.

Mukana lopullisen tekstin johdanto-osassa on esimerkiksi ylevältä kuulostava huolehtimisvelvollisuus, joka yksinkertaisesti velvoittaa teollisuuden huolehtimaan siitä, että lakia noudatetaan. Komitologia puolestaan tarkoittaa tiivistetysti sitä, että komissio on konsultoitava jäsenmaita täydentäessään lainsäädäntöä ja että parlamentilla on joissain tapauksissa mahdollisuus tarkistaa tehtyjä päätöksiä. Koe-eläinten hyvinvointi sisältää muun muassa pyrkimyksen välttää eläinkokeita ja kehittää eläinkokeita korvaavia menetelmiä.

Lisäksi EU-parlamentille annetaan oikeus nimetä kaksi edustajaansa kemikaaliviraston hallintoneuvostoon, ja viraston tulevan pää-

johtajan on käytävä esittäytymässä parlamentille ennen kuin aloittaa tehtävässään.

Parlamentti lopulta yllättävän yksimielinen

Viime vaiheessa keskusteltiin tietojen julkisuudesta. Mitkä tiedot ovat julkisia? Mitkä on pidettävä luottamuksellisina? Mitä tietoja kuluttajalla on oikeus saada?

”Suomelle julkisuuskysymys oli tärkeä”, Nina Vaskunlahti sanoo. ”Lähtökohtana oli, että kemikaaliviraston tietokantojen pitää olla selkeitä ja tietojen helposti saatavissa.”

Parlamentissa Reach-esityksen taakse piti saada ehdoton enemmistö eli vähintään 367 ääntä, käytännössä molemmat suuret ryhmät eli konservatiivit ja sosialistit sekä mielellään myös keskiryhmä.

Ympäristövaliokunnan puheenjohtaja Karl-Heinz Florenz (kons.) ja Reach-asetuksen esittelijä **Guido Sacconi** (sos.) vakuuttelivat suomalaisille, että parlamentin enemmistö tulee ratkaisun taakse. Ja prosessin lopussa parlamentti sai kuin saikin riviinsä kuntoon.

”Olen erittäin tyytyväinen Sacconiin, joka vaikeassa tilanteessa pystyi rakentamaan sopua poliittisten ryhmien välille. Hän nautti myös omassa ryhmässään luottamusta ja pystyi saamaan taakseen oman ryhmänsä täyden tuen. Myös Florenzin rooliin pro-

sessissa olen erittäin tyytyväinen, koska hän mitä ilmeisimmin pystyi kokoamaan konservatiivit neuvottelutuloksen taakse”, Anna-Liisa Sundquist antaa tunnustusta.

Parlamentin ratkaisevassa äänestyksessä 13. joulukuuta Reach-ratkaisun taakse asetui peräti 529 edustajaa, enemmän kuin Sundquist ja Vaskunlahti odottivat. Myös neuvostossa jäsenmaiden tuki oli yksimielinen, vaikka määräänemmistö olisi riittänyt.

Suomalaiset ovat ratkaisun synnyttyä helppotuneita ja tyytyväisiä.

”Reach nostaa Euroopan kemikaalivalvonnan uudelle tasolle”, Juha Pyötsiä kiteyttää. ”Asetus vaatii selvittämään kemikaalien ominaisuudet aiempaa tarkemmin, korostaa yritysten vastuuta ja parantaa riskinhallintaa.”

Pari kysymysmerkkiäkin ratkaisu jättää.

”Reachin vaikutus kansainväliseen kauppaan on arvoitus, koska kyseessä on koko maailmassa ainutlaatuinen järjestelmä”, Pyötsiä sanoo.

”Toinen iso asia on Reachiin liittyvä lainsäädäntöpaketti, joka on niin raskaslukuinen, ettei yritysten voi olettaa ottavan siitä selvää. Seuraavana tehtävänä onkin luoda selkeät menettelytapaohjeet, joita yritysten on helppo noudattaa.” □

Kirjoittaja on vapaa toimittaja.
teija.horppu@thor-viestinta.fi